

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY

SZÜLOK, KISDEDNEVELŐK, TANITÓK ÉS A NEVELÉSÜGY BARÁTAI SZÁMÁRA.

XII. ÉVFOLYAM.

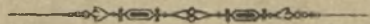
1886.

SZERKESZTETTE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RIEGER IMRE.

KIADTA A KOLOZSMEGYEI TANITÓ-TESTÜLET.

KOLOZSVÁRT,

NYOMATOTT STEIN JÁNOSNÁL AZ EV. REF. NYOMDA BETÜIVEL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

AZ 1886-ik ÉVFOLYAM TARTALMA:

I. Vezércikkek, paed. értekezések és gyakorlati cikkek.

	Lap.
1. Dr. Bartók István. <i>Az iskolák világitásáról.</i>	101.
2. — — <i>A türelmesség</i>	171.
3. Benedek Samu. <i>Beszéd Váradi Károly sirjánál.</i>	108.
4. Bod Péter. <i>A földrajz tanítás a népiskolában.</i>	157. 165.
5. — — <i>Nyilatkozat.</i>	171.
6. Dr. Brassai Sámuel. <i>Valami a klasszikus nyelvekről.</i>	123.
7. Czirják Albert. <i>Küzdelmek, lelkielő.</i>	13. 23.
8. — — <i>Váradi Károly.</i>	107.
9. — — <i>Képek a gyermekszobából.</i>	135.
10. Ember János. <i>A néptanító mint művelt ember.</i>	119.
11. — — <i>Reform a népiskolai irástanítás terén.</i>	127.
12. Földes Károly. <i>Az ismétlődő iskolai oktatásról.</i>	103.
13. Gáspár János. <i>Alsófehérmegye 188³/₅ tanévi népoktatási állapotának főbb adatai.</i>	44.
14. De Gerandó Antonina. <i>Nemzeties irányt nőnevelésünknek.</i>	91.
15. Józsa Dániel. <i>Szépírás a népiskolában.</i>	55.
16. — — <i>Alkalmi elmélkedés.</i>	87. 95.
17. Kriza Sándor. <i>Az egészségtan tanításáról.</i>	39. 49.
18. Latzkowszky Lajos. <i>A javítóintézetekről.</i>	136.
19. Névtelen. <i>A hazai népiskolai oktatás állapota.</i>	167.
20. Papp György. <i>Pár szó a nevelés akadályairól s annak elhárításáról.</i>	3.
21. — — <i>Fegyelem és fegyelmelés az iskolában.</i>	32.
22. — — <i>Hass, alkoss.</i>	41.
23. — — <i>A miről még mindig beszélhetni.</i>	77.
24. — — <i>Az olvasókönyv használatának módja.</i>	93.
25. — — <i>A szórakozottságról.</i>	99.
26. — — <i>Egyleti életünkről.</i>	109.
27. — — <i>Hazai elem a népiskolában.</i>	159.
28. — — <i>Még egyszer egyleti életünkről.</i>	172.
29. Peres Sándor. <i>A szeretet a nevelésben.</i>	47.
30. Reger Imre. <i>A philantropok.</i>	29.
31. — — <i>Elnöki megnyitó beszéd.</i>	35.
32. — — <i>Kérelem.</i>	47.
33. — — <i>Nyilatkozat.</i>	171.
34. Dr. Rózsahegy Aladár. <i>Az iskola feladata az egészségügy terén és az iskola-be- tegségek.</i>	143.
35. Sándor József. <i>Magyar.</i>	1.
36. Schwarzel Adél. <i>A kleptománia.</i>	63.
37. Sólyom János. <i>A kiseddőzés és a népiskola.</i>	6. 14.
38. — — <i>Néhány szó egyleti életünkről.</i>	141.
39. Szerkesztőség. <i>Felhívás előfizetésre.</i>	1.
40. — — — — —	171.
41. Tasnádi R. Imre. <i>Pestalozzi és a nevelés elmé- lete.</i>	22.
42. — — — — <i>Kolozsmegye tanfelügyelője.</i>	127.

	Lap.
43. Ujfalussy. <i>A vendég.</i>	21.
44. — — <i>Az ismétlődő oktatás.</i>	75.
54. — — <i>A tankönyvek.</i>	131.
46. Váradi Károly. <i>Kolozsvár népoktatásügye 1885. második felében.</i>	36.
47. — — <i>A kolozsmegyei tankerület népok- tatásügye az 188³/₅-ik tan- évben.</i>	50.
48. Weisz B. Ferencz. <i>Felhívás hazánk tanítóihoz.</i>	129.
49. Vincze Ferencz. <i>Egy eszköz, mellyel többek kö- zött az iskolát meg lehet ked- veltetni a néppel.</i>	8.
50. Zajzon Dénes. <i>A néptanító tekintélyének föl- tétélei az iskolában és az isko- lán kívül.</i>	124. 132.
51. — — <i>A képzelem és a nevelés.</i>	155. 163.

II. Tárca. Levelezés.

1. Dr. Bartók István. <i>A körleg portartalma és ennek befolyása az egészségre.</i>	9. 17. 24.
2. — — <i>A kávé hatásáról.</i>	42.
3. — — <i>A dohány.</i>	58. 66.
4. — — <i>A nemi különbség eredete em- berek, állatok és növényeknél.</i>	79. 83.
5. — — <i>A cholera.</i>	114.
6. — — <i>Hogyan kell a szobát szellőz- tetni.</i>	138.
7. Nagy Miklós. <i>A postatakarékpénztárakról.</i>	43.

III. Irodalom.

1. Binder Laura. <i>Természetrész. Dr. Emericzi Géza és Somogyi Géza.</i>	81
2. Deák József. <i>Számítási feladatok. Dezső Lajos.</i>	61.
3. Elek Gyula. <i>Olaszókönyv. Vass Mátyás és Szik- lai Ferencz.</i>	45.
4. Fazakas József. <i>Magyar nyelvtan. Záray Ödön.</i>	11.
5. . . . I. . . . I. <i>Vargyas Endre népiskolai tan- könyvei.</i>	97. 104.
6. Molnár József. <i>Vezérkönyv a kézimunkák taní- tásához. Orelt Lajos.</i>	89.
7. Propper Ferencz. <i>Mértékmutató és rajzminták.</i>	19.
8. Staudner Gyula. <i>A népisk. nyelvtanítás módszere. Erdődi János.</i>	27.
9. — — <i>Abc. és olvasókönyv. Kapi Gy. stb.</i>	162.
10. M. Székely János. <i>Magyarország története. Dr. Török István.</i>	120.
11. Tarnádi Imre. <i>Népiskolai földrajz. Gerecz Ká- roly.</i>	38.
12. Ujfalussy Sándor. <i>Népiskolai tankönyv. Bánhe- gyi, Emericzi.</i>	89.
13. Váradi Albert. <i>A falusi gyermekek kézikönyve. Szikor József.</i>	72.
14. W. J. Kereskedelmi számtan. <i>Dr. Veress Vilmos.</i>	97.

15. W. J. Számtan az alsófoku ipariskolák számára.
Dr. Veress Vilmos.

Lap.

177.

IV. Egyesületi élet.

1. A rongyos élet közgyűlése. 1886. jan. 24.
2. A b.-hunyadi tanítói kör gyűlése 1885. decz. 15.
Kovács Dániel.
3. A gyalui tanítói kör gyűlése 1886. február 27.
Sólyom János.
4. Még egy nyílt levél az erdélyrészi néptanítói
karhoz. *Láng Mihály, Zöld József.*
5. A maros-tordamegyei tantest. központi körének
gyűlése. *Dabóczi György.*
6. A b.-hunyadi tanítói kör gyűlése 1886. márcz. 25.
Kovács Dániel.

28.

26.

43.

52.

70.

71.

7. A gyalui tanítói kör gyűlése 1886. május 19.

Sólyom János. 88.

8. A b.-hunyadi tanítói kör gyűlése 1886. okt. 1.

Kovács Dániel. 128.

9. A kolozsmegyei tantestület idei közgyűlése.

m. s. 149.

10. Titkári jelentés a kolozsmegyei tantestület 188⁵/₆.

évi működéséről. *Staudner Gyula.* 150.

11. A maros-tordamegyei tantestület közgyűlése. *Gön-*

czi János. 161.

V. Vegyesek.

Hazai és külföldi tanügyi hírek, s kisebb közlemények
minden számban.

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **Rieger Imre.**

Belmunkatársak: DR. BARTÓK JSIVÁN, BOD PÉTER, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA,
CZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augustus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

FELHÍVÁS ELŐFIZETÉSRE.

Tizenegy éve már, hogy fennáll vállalatunk, s ezért a midőn lapunk további pártolására kérjük t. olvasóinkat, feleslegesnek tartjuk programunkat részletezni. Egyszerűen jelezzük, hogy lapunk célja: közelebb hozni a családokat az iskolához, s az iskolákat az élthez; köztudatra juttatni, hogy a népnevelés alaptényezői érdekeiket csak úgy szolgáltatják híven, s biztosítják állandóan, ha egymást mindenekben megérteni s némes törekvésekben gyámolítani igyekeznek. Ez volt célunk a multban, ez leendő törekvésünk a jövőben is.

De mivel az előnkbe tűzött célt csak úgy közelíthetjük meg, ha tömeges pártolás minél nagyobb körben biztosít elterjedést azon eszméknek, melyeket az ügy érdekében lapunk útján hirdetünk: bizalommal kérjük, a küszöbön álló új év közeledtével, vállalatunk eddigi pártolóinak: a családoknak, iskolai hatóságoknak, tanítóknak s általában a nevelésügy barátainak további támogatását.

Lapunk beosztása marad az eddigi. *Vezércikkünkben*, lapunk céljára való tekintettel, ismertetni és fejtegetni fogjuk a nevelés-oktatás általános elveit, s azoknak gyakorlati alkalmazását. Kiváló tekintettel leszünk az iskolai egészségügy kérdésére. Hozzászólunk a népnevelésügynek időről-időre felmerülő napi kérdéseire. Küzdeni fogunk a tanítói állás emelése s a tanítók sorának javítása érdekében.

Az irodalmi rovatban az újabban megjelenő tan és vezércikveket, nevelésügyi vagy ezzel rokon munkákat ismertetjük.

Tárca című rovatunkban igyekezni fogunk a hasznost a gyönyörködtetővel egyesíteni s a lehetőleg általános ismeretterjesztő cikkeket közölni.

Egyesületi közlemények című rovatunkban, tekintettel arra, hogy lapunk az erdélyi részek egyetlen nevelés-

oktatásügyi szakközlönye, főleg az erdélyrészi tanítóegyesületek működését óhajtjuk ismertetni.

Szemlénkben kiváló gondot fordítunk a külföldi tanügyi mozgalmak ismertetésére, mely célra a legjelesebb külföldi szaklapok és folyóiratok rendelkezésünkre állanak.

Lapunk havonként kétszer jelenik meg, legalább egy ivnyi tartalommal.

Az előfizetési díj: egész évre 3 frt., félévre 1 frt. 50 kr. NAGY KÁLMÁN, pénztárnok czimén a kiadóhivatalba (Feleki út 1. szám) küldendő.

Kolozsvárt, 1886. január hó.

A SZERKESZTŐSÉG.

„Magyar.“

Politika kezd háttérbe vonulni hazánkban a társadalom azon hullámzása, mozgalma előtt, mely a közművelődési egyesületekben napról-napra növekedve mutatkozik. S miután a korszellemet mindig a szükségletek idézik elő, úgy kell lennie, hogy nagy bajra ébredt a közvélemény, midőn maga veszi kezébe az iniciatívát s akcióba kezd, elhárítani valamely mutatkozó veszedelmet.

Úgy látszik, mintha a közoktatásügyi miniszter igazat mondott volna, midőn az országon a feloszlás tüneteit konstataulta s a nemzet erőteljes ösztöne sejtve a „dissolutio“ indokait, azok megszüntetésére iparkodik.

A bajok forrását az egységes nemzeti műveltség hiányában találja a magyar társadalom.

A legesleghelyesebben!

Az ezeréves földrajzi és történelmi fogalom Szent István koronájának összlakossága által nincs egyetemesen végső alapelv gyanánt ismerve és követve.

Akarati disharmonia keletkezett a hatalmas őss-állatban.

E szó: „magyar állam,“ nem minden benne lakó egyed fixa ideája.

Sehol sincs nagyobb eltérés, mint nálunk ama tantól, hogy az egységes, oszthatatlan, azonos és abszolút istenség legconcrétebb földi megjelenése a status, mely anyaszentegyházunk, élő óriás szervezetünk, kiből mi sejtek vagyunk mindannyian, mint egy rengeteg individuumban; ki ha oszlik, vele mi is megsemmisülünk.

Sokféle nyelv, megfelelő sokféle felekezettel párosulva, a földrajzi és történelmi folytonosságtól eltérőleg új csoportosulások törekvését mutatják s hogy hasonlattal éljünk, úgy nézünk ki, mintha a vonzásával bolygót legyőző napot a bolygók minden oldalról maguk felé szétszaggatni akarnák. Természetesen csak azért, hogy a letépett anyaggal együtt külön-külön a megfelelő napok (nyelvileg és vallásilag rokon államok) tömegét szaporítsák.

Egyetlen önbiztosításunk a koncentrikus erők összesítése, növelése s a központfutó röperő csökkentése. Azt pedig minden elemi természetantból tudjuk, hogy ezt három úton lehet elérni: az azonos tömeg növelése, sűrítése és a forgás lassítása által.

Röviden: közelebb kell jönnünk egymáshoz, szaporitanunk kell a magyar elemet és a cosmopolitismusra vivő vágató külföldieskedés helyébe sajátos természetünk érvényesülésének kell helyet adnunk.

A magyar elem egymáshoz közeledése történik a közművelődési egyesületek alakulásai által.

Első stadium!

Ezek megalakulván, a szaporodás és terjedés módjait fogják kutatni és munkálni.

Második stadium!

Mindaddig azonban lehetetlen lesz a teendők szabatos kifejeződése, míg az alap nem világos, illetve dogmáját nem állapítottuk meg a nemzeti jellegnek.

A harmadik stadium!

Átlátható azonban, hogy e háromságra nézve helytelen volt a „stadium“ elnevezés, mert nem egymásután következõ, hanem egymásban és egymás által létező tagokról van szó s ha elõbb határozandó meg a háromszög valamelyik szeglete, akkor a legelső kérdés: miben áll nemzeti jellegünk ismertető vonása?

És ezzel a legnehezebb problémához jutottunk, melyre számtalan felelet adható: de nekünk csak egy kell, a végső, miként Schiller nyakgatta a bölcsészeket egy ultima ratioért.

Kossuth Lajos az 1868. 44-ik t. cz. dogmájára áll s idézi a vaspennával írott betüket: „Magyarország összes honpolgárai egy nemzetet képeznek, az oszthatatlan egységes Magyar nemzetet.“

Ez a történelmi jog szava.

De tovább is kell mennünk s kérdeznünk: ez egységes magyar nemzet lényege mi?

Hát legelőször is a magyar nyelv.

És én két indokot tudok, melynél fogva a magyar nyelvnek, mint az összes lakosság közvetítő nyelvének bíráját megkövetelni képes vagyok. Egyik az, hogy a művelődés emelkedésének különben is legsajnosabb hátránya a szavak incongruentiája, hogy t. i. magában ugyanazon nyelvben a szavakat nem a megfelelő fogalom fődésére használjuk s tehát egy nyelv használata mellett is az egymás meg nem értés babelét idézzük elő. A másik indokom az, hogy a hol igaz hajlandóság van, ott a szív nem csak egy nyelvhez való applikációját képes követhetni: de vértanuságot is viselni, ha kell.

Az első tétel megvilágosítására felhozom a hellen kultúra végkilengését, midõn az erkölcsi öntudatot tönkretévõ értelmi megzavarodás a szavakkal való játszás miatt jött létre s Sokrates föllépése voltaképpen csak abban állott, hogy sarokba szoritva ellenfeleit, kényszerítette õket pl. az önzést önzésnek, a szeretetet szeretetnek nevezni, nem pedig — mint napjainkban is — önzésnek mondani azt is, ha az anya gyermeke után hal, azt is, ha megõli azt. Hogy értsük meg már most 7 nyelven egymást!

A hajlandóságra nézve pedig ott az első kereszténynek s ott a hitvesek példája. Az elõbbinél, hogy olvadt minden a latinba, az utóbbinál, hogy tanulja meg az egyik fél a másik domináló nyelvét minél elõbb!

A magyar nyelv megtanulásától való vonakodás biztos jele annak, hogy az illetõben rejtett ellenségünket találjuk magunk elõtt, mert a czélszerûtõl való elzárkozás nem keletkezik indok nélkül.

Nemzeti műveltség alatt azonban én még egy jelentõsebb dolgot is értek.

A magyar faji természet érvényesülését.

Mi ez?

Az, hogy a föld felületének legtökéletesebb lehetõ fajának tartom a magyart.

Míg ugyanis a keletet és nyugatot, a délt és éjszakot tekintve, az ott lakó nemzetek lelki irányzatában *egyoldalú szöges ellentétet látok*: az alatt a magyarban kibékülnek a világnézetek szélsőségei s az erők egyenközénye szerint saját alkatában a középarányosság keletkezik.

Kelet a lemondó végzethit, nyugat a féktelen szabadakarati hazája. Dél a szerelmi lyrác, éjszak a népirtó technikacé. Keleten a zsarnoki államforma, napenyészetben az anarchia uralkodik. Délen Michelet a nõt imádja, éjszokon Carlyl a férfi hõségében találja az istent.

Hazánk, a miként kelet és nyugat közt fekszik, a miként a mérsékelt égõv derekán vonul végig s a miként nyugati műveltséget felvett keleti népet táplál: aként õlel összhanggá az uralkodó fajban két antagónisztikus lelki — hogy úgy mondjam — polaritást.

A magyar nem ad elõnyt sem agyának, sem szívének egymás fölött, mint az angol és francia teszi,

hanem míg elméjével követi a tapasztalást, szívével imádkozni tud istenéhez. Ezért nem lesz se égtagadó, se fanatikus. Positiv erényekre legkedvezőbb adottsággal bír mindenfélekép.

A magyarban eleven valósággá lesz az ellentétek amaz áthidalási törekvése, melyet materialismus és spiritualismus, realismus és idealismus közt hiába kísértettek meg a németek, míg Kánt ki is mondta hogy: lasciate ogni speranda.

A mi a németeknél tán akart lenni, nálunk vér s azért fajunk isten kegyelméből messze magasabb tökéletesebb a germán fajnál s kevésbé félszeg, mint akár egyfelől az olasz, francia, spanyol, akár túloldalról az angol, skandináv, orosz.

Épen mert hiszem isten kegyelmét s mégis szabadakaratot tudok magamban: érzem, hogy a gondviselés meg akar minket e földön tartani s látom, hogy elleneinket köröskörül erőnkkel lebírni fogjuk.

Nemzeti műveltségünk gyúpontként szedi magába a sugarakat s domináló lesz, mint a hellén.

Ennek előkészítésére való első sorban is a nyelv.

Nagy Sándor táborral, fegyverrel terjesztette a hellén nyelvet. A mi táborunknak az egyesült fegyvere a könyv.

Harezőlő törzshadunk: a magyar tanítók.

A magyar tanítók, kikre nem a német tanító dicsősége vár, hogy t. i. megverjék legyen a francziát, hanem annál fenségesebb, és pedig, hogy előharcosai legyenek egy magasabb civilizációnak, melyet a magyartól, mint normától fog tanulni a világ.

Félig erőhatalommal, félig önfeláldozással! — ez az út melyen fajunk megy.

Meghalni a testvérért, de kiirtani az ellenséget!

Rabszolgája lenni a jó barátoknak: de a czinkosnak homlokára tapadni!

Ez egészséges moralunk!

A keletiek passiv resistenciájával ellenállani nyelvünk pusztulásának s az éjszakiak és nyugatiak erőszakjával rajta lenni terjedésén!

Dicséret és elismerés annak, ki fajunk világtörténelmi missióját megérti s dicsőség mindenek fölött a magyar közművelődés erejének, ha félig Pál apostolból, félig Brennusból állónak tudja magát.

„Kérlek atyánkfiai vegyétek föl az én gyöngésgemet“ és „Sic volo, sic jubeo!“

Szeliden mint a galambok és okosan mint a ligyók.

És akár az önfeláldozást, akár a szembeszállást érzem, — magyar tanítóinknak csak egy vezényszót tudok, azt melyet Krisztus és melyet Bonaparte mondtak:

Ne féljete!

Sándor József.

Pár szó a nevelés akadályairól s annak elhárításáról.

Baj van elég; panasz még több. Ez utóbbi mint valami körtünet látszólag elenyészik ideig-óráig, de ismét előtérbe lép, eredménye azonban vajmi kevés. A tanító, kire a szülőknek legdrágább kincse, összpontosított reménye van bízva, neveli a szép és igaz ismeretekben, arra törekszik, hogy az erkölcsösség marandó legyen egész életükben; teszi ezt saját tapasztalata és elsajátított módszertani ismeretei alapján. Ezt tenni nem csak hivatalos, de erkölcsi kötelesség is, hisz: „Magyarországot még egyszer meg kell hódítani . . . s ez a hadviselés a néptanítókra vár.“

Azonban fájdalommal kell tapasztalni, hogy fáradtságunkat a kívánt siker vajmi ritkán korszoruzza; ritkán találunk a felserdült növendékek közt *oly tulajdonokkal, azon ismeretekkel felruházottat, milyent az ok-szerű nevelés után várhatni.* Ez az, mi legtöbb anyagot nyújt panaszra tanító és szülőtől egyaránt.

A szülő, ki mindent megtesz gyermeke neveltetéséért, mert tudja, hogy ettől függ az életben boldogulhatása, ha nem látja a kívánt eredményt, panaszkozik s panasza jogos.

A tanító, ki érzi hivatala fontosságát, s ezt nem szóval, de tettel bizonyítja; ki éjet-napot egygyé tesz s legtöbbször az utolsó garasát is feláldozza, hogy azon szükséges ismereteket, — melyek képessé teszik nehéz hivatala folytatására — megszerezze; kinek folytonos tanulása, több évi gyakorlata meghozta azon helyes tanítási képességet, melynek segítségével a módszertan követelményei szerint oktathat, az eredménytelenségnek oka nem lehet.

Ha látja, hogy önfeláldozó, minden tehetségét igénybe vevő munkáját a kívánt siker nem koronázza, panaszkozik s panasza jogos.

Ha sem a gyermeke jövőjét szem előtt tartó szület, sem a hivatásának élő tanítót a kellő eredmény el nem érhetéséért okozni nem lehet: úgy az okok másban keresendők.

És nem kell valami mély vizsgálódás az okok összegyűjtésére, lépten-nyomon találhatók. Lássuk tehát:

a) Oka egyfelől, hogy a család és iskola nevelése nem egyöntetű.

Minden embernek, ki az élet ösvényére lép s benne boldogulni óhajt, hogy útját megválaszthassa és hogy ezen utat el ne tévessze szövétnekre és delejtűre van szüksége. És hol kell ezeknek feltalálhatóknak lenni, nemde a családban? De hogy ezen el nem engedhető szövétnak, mely világít és iránytű, mely irányít, hogy minden családnál fellelhető, azt hiszem, hogy ez nem csak merész, de egyszersmint valótlan állítás is lenne. Ugyanis lépten-nyomon találkozik minden tanító oly fattyu hajtásokkal, mely éltető nedvét a családban lelte, s melynek kiirtása oly sok drága időt igényel, és mégis hogy vajjon kiirtódott-e az kérdés marad, melyre a feleletet a felnőtt élete fogja megadni.

Hányszor van alkalmunk megismerni nagyon sok gyermek tehetségének dús gazdagságát, melyet csodálni vagyunk kénytelenek, és önkénytelen ezen kérdés röp-pen el ajkunkról: vajjon ezen természeti gazdagság borzasztó fenyegetés vagy fényes ígért leend-e? És ha a helyes iskolai nevelés után is borzasztó fenyegetéssé fog válni: úgy oka a családi nevelésben keresendő,

mert a gyermekre mindig nagyobb befolyása van a családnak, mint az iskolának. A család a nevelés központja, ezé a legnehezebb feladat; ezé egyszerűs mint a felelősség; de ezé aztán az elért eredmény oroszán része is.

Hányszor nem tapasztalható, hogy a szülő ártatlan, még meg nem mételvezett gyermeke előtt a tisztá, szeplőtlen erkölcs aláaknázására a legtrágárabb kifejezésekkel él, és ezt teszi a nélkül, hogy rá gondolvá pirulna; a nélkül, hogy gyermeke jövőjét legkevésbé is számításba venné, hisz „ezt ő még nem érti, nem tudja.“ Már pedig a gyermekéletben szerzett képzetek nemcsak maradándók, de az egész életre kihatók.

A legtöbb szülői háznál azon tapasztalatra jó a gyermek, hogy az iskolában az emberről, világról és Istenről szerzett fogalmai tévesek, mert szülői tettében, beszédében épp az ellenkezőt látja. Itt hall ő kicsinyítő szégyenteljes és gyalázó megjegyzéseket oly emberekről, kiket ő szeret, kiket jóknak tart s kiknek cselekedetei jóságában és helyességében még csak kétkedni sem merne. De hallva a szülők megjegyzéseit, hite megrendül; szülői nyilatkozatát elhiszi. És csoda-e ez? Csodálkozhatni-e, ha a gyermek készpénz gyanánt veszi s elhiszi azoknak minden szavát; jóknak s helyeseknek hiszi azoknak minden tettét, kik hozzá legközelebb állnak; kik őt élelemmel, ruházattal és ily „hasznos ismerettel“ látják el. Én legalább csodálnám az ellenkezőt.

Hát még a pálinka ivásra való korai szoktatás, ez, mely megmételvezi a jelent, tönkre teszi a jövőt, eltompítja az elmét, alkalmatlanná teszi a szép és jó cselekedetek végbe vitelére, hol veszi kezdetét? Nemde a családban? És a pálinka ivás, melynek alapja a gyermekkorban vettetik meg, nem járvány, mely jó és távozik, hanem kórtünet, mely hova-tovább mind nő s melynek gyümölcse a szellemi és anyagi elsatnyulás oly rémesen mutatja magát. Hány eset van arra, hogy a 8-10 éves gyermek a bűn fertőjében fetrengő szülőjével egész éjen át a lélekre és testre egyaránt oly ártalmas kigőzölgésű korcsában virraszt. És ez nem illuzió, hanem szomorú való. Megtörtént tényről szölok. Több esetet tudok, hogy oly gyermek, ki még tizig sem tudna hibátlanul számolni egész otthonossággal ferbiizik . . . dióba. De nem folytatom tovább, hisz az eddig mondottak is eléggé bizonyítják azon szomorú igazságot, hogy a család és iskola nem egy és ugyanazon irányban halad.

b) Oka másodsor a szülők szegénysége.

Hiába van nagyon sok szülő áthatva a nevelés fontossága érzetétől; hiába van meg az akarat, hogy gyermekét rendszeresen járassa iskolába; hajótörést szenved az akarat, ha az anyag hiányzik. A ruhátlanság egy oly akadály a rendszeres iskolába járásnak, melyen a szigorú rendeletek nem segítenek. Már pedig a pontatlan iskolalátogatás, hogy mennyire nehezíti az előhaladást, azt nagyon sokan tapasztalhatjuk. Továbbá száz meg száz iskola található, s köztük, melyben én is működöm, hol a gyermekek 50 %-ja nincs ellátva a nélkülözhetlen tankönyvekkel és taneszközökkel; ez a mily alkalmatlan a tanítás menetére, épp oly kérdésessé teszi az eredményt.

A magas kormány igen bölcsen járt el, midőn úgy intézkedett, hogy a legszükségesebb tanszerek, taneszközök a legszegényebb iskola fentartók által is megszerezhetők lettek. De vajjon mindenütt felhasználatik-e a kedvező alkalom? Bizony nem!!

Ily körülmények között a tantervben körül irt tananyag eltanítása talán megtörténhetik, de annak betanítása, a gyermek sajátjává tévése csak boldog óhajítás. Az eltanítottakat a gyermek megtanulhatja; ideig-óráig talán emlékében meg is tarthatja, de a mily hamar megtanulta, oly hamar elfeledi, mert nem volt sajátja. Gyorsan jött, gyorsan ment.

c) A nevelés akadály a harmadszor, hogy a szülők nagy része nem látja át, nem akarja átlátni a rendszeres iskoláztatás fontosságát. És ezen — tekintve gondolkodás módjukat — csodálkozni sem lehet. Csodálkozhatni-e, ha azon szülő, ki apjától örökölte minden tudományát, mely mindössze ennyiből áll: „a betű megöl“ gyermekét csak akkor küldi iskolába, ha már otthon megunta, ha már nincs rá szükség. A tudomány töke, mely kamatjával jövedelmez, de későre lesz jövedelmezővé. Tehát, ha megértük a kitavaszodás nagy napját, melyet oly sovárgó kebellet vártunk, akkor Isten veled iskola a viszontlátásig, mely hó leeséskor kezdődik; és most Isten veled könyv s ha volt, tanulási vágy, megy a gyermek borjut, disznót, libát őrizni, mert: „jó az iskola, de az ember lásson ahoz, miből megél.“

Hány lehető nagy jellem, fényes ész, szép erkölcsnek temetője a borju őrizés; hány erkölcs mételvező, alávaló szó és cselekedetek fül és szemtanuja a még meg nem romlott, de azzá könnyen lehető gyermek, mert a példa vonz, többször ismétlődik s az emberi gyarlóságából kifolyólag vakon rohan a bűn átgázolhatlan mély tengere felé; legtöbb esetben bele esik s bele vesz annál is inkább, mert a családnál sem leli fel a szövétneket, mely világítson és az iránytűt, mely az irányt megmutassa.

Ritkán tapasztalhatni, hogy a szülő gyermekét tanulásra serkentené, sőt, ha meg van benne a tanulási vágy, s olykor könyvet vesz elé, legtöbbször nem a leghizelgőbb szavakkal csillapittatik le a jó igyekezet. De, ha van a mestergerendán egy Tatar Péter vagy 'Kibédi Domokos Ferencz féle „szép historia“, már az ugyan jár kézről-kézre; átadatik a gyermeknek és a „kis-kölyök“ felolvassa szépen. Csoda-e ha „az alma nem esik messze fájától“ vagy ha messzebb, úgy sárba gurul. (?)

d) Oka negyedszer népiskolai törvényeinknek a tankötelezettségről szóló §-ai ellentmondásaiban, valamint ezen törvények megtartása, illetőleg végrehajtásánál tapasztalható visszaélésekben, közönyösségekben található fel.

Ugyanis mig egyfelől a rendszeres iskolalátogatás rendeltetik el, önkényt érthető, hogy városon 10 havi, faluhelyen pedig a mezei munkára való tekintetből 8 havi szorgidővel: addig egy más §-ban megengedtetik, hogy a mezei munkára felhasználás céljából a 10 éves felüli gyermekek tavasszal és ősszel a tanköteleesség alul ideiglenesen felmenthetők, minek eredménye az, hogy koratavasztól a vizsga megadásáig, valamint a tanév megnyitásától késő őszig vagy jobban mondva a hó leeséséig a tanterem ürespadokkal ékeskedik. De azért a vizsgán „remekelni kell“ tanító és tanítványnak egyaránt. Már pedig a tantervben körül irt tananyagot ily körülmények között eltanítani tán lehető, de annak betanítása, a gyermek tulajdonává tévése májdnem képtelenség. Igaz ugyan, hogy a népiskola feladatát megoldja akkor, ha növendékeit irni, olvasni, számolni jól megtanítja és a legszükségesebb általános ismeretek tudásához elvezeti, de éppen az a baj, hogy

ezen ismeretekhez elvezetni, úgy hogy az erkölcsi nevelésre fordítandó idő rövidséget ne szenvedjen, lehetetlen, már pedig *másfél munka sem végeztetik akkor, mikor az erkölcsi nevelés rövidülést szenved.*

Hát ha ezen tavaszi és őszi tömeges iskolai mulasztásokhoz hozzávesszük az általánossá lett mindennapi mulasztásokat, melyek habár pontosan kimutattnak is és a melyek igazolhatását semmi sem igazolja ugyan, de azért igazoltatik, mert máskülönb az előjárásának a törvény szigora alkalmazása sok alkalmatlanságot szerez. Így hivatalos eljárásuk könnyebbitetik, de nem a leghelyesebb útakon és módokon, de ezen könnyebbitést az iskola szevedti.

De nem folytatom tovább a nevelés akadályainak felsorolását, mert a felhozottak sajnosan bár, de eléggé igazolják, hogy azok és ahhoz hasonló esetek mennyire kétségessé teszik a nevelés előhaladását. Ezt pedig télenül nézni nem lehet, nem szabad; itt tenni kell; e bajokat meg kell szüntetni vagy legalább orvosolni; ezt parancsolja a humánitás; ezt parancsolja a nevelés érdeke. Igaz, hogy többhelyt kísérlettek meg a nevezett bajok orvoslását, más és más módon, de az elért eredmény nem jogosít fel senkit tétlenségre semmittevésre.

Hogy — szerény nézetem szerint — mi módon lehetne e bajokat orvosolni, vagy a mi még jobb: megszüntetni, azt a következőkben kísérlem meg kimutatni.

1. A család és iskola nevelése hozassék összhangba.

Ez a mily könnyen kimondható, épp oly nehéz megvalósíthatása, még pedig azért, hogy nem csak a helyi viszonyok alapos ismerete és a kínálkozó, de soha nem keresett alkalmom felhasználása szükséges, de az előítéletek, részvétlenség és tetteink félremagyaráásával is meg kell küzdeni.

Minél alsóbb fokán áll valaki a társadalom létrájának: annál nagyobb az általa alkotott család és iskola nevelése közt az eltérés. Ezeket megnyerni a helyes nevelésnek; — látkörüket szélesbitni és tisztítani; megmutatni azon irányt, melyen halad az iskola és haladnia kell a családnak, — nem valami könnyű feladat, annál is inkább, mivel igen sokszor — mint már említve is volt — tetteink félremagyarázása is bekövetkezik, de ez eshetőség nem lehet ok a semmittevésre; kitartással, odaadó egyszerűtettel a cél elérhető, már pedig, ha ez megvan, úgy a nevelésnek egyik legnagyobb akadályja lesz elhárítva. Éppen azért a tanító tegye magát érintkezésbe a község minden rendű és rangú polgáraival; mutassa ki a család és iskola nevelése közt lévő eltéréseket; ezeknek visszahatását. Tapintattal vigye keresztül, hogy a család és iskola egy úton haladjanak; kitartással és egyszerűtettel hasson oda, hogy az iskola tanácsait ne csak elfogadni, de kikérni is kénytelen legyen a család.

Ne zárkozzék el a tanító a társadalom különböző rétegeitől, ragadja meg az alkalmat, melyben az iskolának barátokat szerezhet, úgy a magasabb köröknél, mint a köznépnél; itt szívélyes bánásmód, jó tanácsok; ismeretei kimutatása és felhasználásával, őrizkedve azonban oly hangtól és modortól, mely reá erőszakolásnak, alkalom hajhászásnak és ismeretei fitogtatásának tűnhetnék fel; ott tisztelettel és leereszkedéssel, de a hol kizárva legyen a csuszás-mászás, a szolgálai alázat, a gyenge jellemek ezen legnagyobb árnyéka; e helyett mutassunk oly önértetet, mely nem sért, s melyet egy tanítótól méltán várhatni. Legyen tudatával állása fon-

tosságának, s ezt ne szóval hangoztassa, hanem tettel bizonyítsa. Ha úgy áll a nép előtt, ki nem csak hivatalból él, hanem *annak él*; ha így mind nagyobb-nagyobb tekintélyt szerez hivatalának, s a paedagogiának; ha tetteivel azt bizonyítja, hogy nem hivatala, hanem ismerete, annak felhasználása ad neki tekintélyt: akkor nem fognak hiányozni a nevelés barátai; akkor nem panaszkodhatni az általános részvétlenségért. Nem hirdetni kell a tanítóság fontosságát, hanem kimutatni, hogy valóban az; ki kell mutatni, hogy a paedagogiának épp oly első hely kell a kunyhóban, mint a palotában. Ha ez megvan, akkor a család és iskola ösze van kötve; akkor karöltve munkálnak egymásnak, egymásért; akkor a láncz, mely egymáshoz köti, — megvan; de hogy ez szilárd legyen; hogy az iskola a családdal egy oly szerves egészet képezzen, hol az iskola ama legelső, mondhatni egyetlen feladata megvalósítására használja minden erejét és tehetségét, hogy a *család gondozása alul kikerült gyermekeket tovább fejlessze, a közfelvilágosodás felé vesse*: arra nézve tegyen meg a tanító mindent egy olvasó-egylet felállítása érdekében, melynek nem csak azon szép célja van, hogy az unalomra hajló embert a rosztól elvonja, az olvasó szívét lelkét nemesíti, látkörét szélesíti, gondolkodását helyes irányba tereli, hanem még azt is, hogy a célnak megfelelően vezetve, a nevelés ügynek buzgó czoszai lesznek. (Azonban, minthogy az olvasó-egylet felállításának kérdése oly fontos és oly tágkörű, hogy csak ezért sem vehető fel ez értekezés keretébe: azért a tek. szerkesztő úr becses engedelmével e tárgyról szerény véleményem egy következő alkalommal fogom elmondani.)

2. A család és iskola nevelése közt lévő eltérések nagyban befolyanak a haladás menetére, de nem kevésbé hat bénítólag erre a nép szegénysége és az, hogy nem ismeri, nem akarja elismerni a rendszeres iskola-látogatás elvitázhatlan szükségességét.

Hogy mily boldog lehet az, kinek keblében azon öntudat él, hogy egy embertársának megélhetését biztosította, azt a „boldogító“ tudhatja, de hogy mily le-
verő lehet azon tudat, hogy valaki saját hibája nélkül a mások felsegélésére, mondhatni könyörületére van általa, azt elgondolhatni; és mily kevesen lehetnek az előbbieket, s mily nagy az utóbbiak száma? Isten a megmondhatója! Nagyon kevesen vannak még mindig jóltevők, és nagyon sokan a szájalom kenyerét evők arra, hogy a tökéletesedés mindenfelé terjedjen. Mert bármennyire jótékonyt gyakorlók is egyesek, valamint több városban és községben e célra felállított egyletek; bár mennyit munkálódnak mindenfelé, hogy segélyezsők minél szélesebb körben érezhető legyen: mégis marad még elég szegény és elhagyatott család, hol még mindig szükség van és lesz a könyörületre. Hát ha még azokra gondolunk, kik — mert távol vannak — nem érezhetik a jótékonyt gyakorló kéz melegét. És azok, kik családjuk számára a mindennapi kenyeret sem tudják beszerezni, hogyan volnának képesek gyermekeiket a szükséges ruházattal úgy ellátni, hogy iskolába járhassanak? És ha nincs, a nélkülözés „megállj“t kiált, hol van akkor azon szigorú rendelet, mely megváltoztassa? A rendelet jó, hajtassék az végre hol csak lehet, de itt nem lehet, itt elveszti szigorát, mert a csizma talpaláshoz, nadrág, felső készítéshez anyag kell; a rendelet pedig nem azon anyag, melyből azok előállíthatók. Lehetetlenség mindig volt, van és lesz. Itt csak a könyörület és jótétemény segít! Ezt kell

igénybe venni!! És mily könnyen állíthatni odaadással minden községben „rongyos egylet“-et, ha a szeretet nem hiányzik.

Már pedig a szeretet és jótétemény szintugy emelik az emberiséget, mint az ész bámulatos csoda művei. „Ha bámulatos műveket írni, fontos ütközetet nyerni, phidiási szobrot alkotni, országos alkotmányt alapítani nem mindenkitől telik, de tenni magában és másokkal mindenkitől telik. Tehát tégy, tégy minden jót a mi tőled telik“ mondja Kőlcsey. Tette tehát kitől hogy lehet, anyagilag vagy szellemileg, alkottassék meg minden községben a „Rongyos egylet“, *) ez már több helyt felállíttatott, és a keserűség, a nyomor könnyeinek letörlésére oly alkalmasnak bizonyult. „A rongyos egylet nem csak könnyet törül, hanem a rendszeres iskola-látogatásnak is egyik legnagyobb elősegítője.

3. Tagadhatlan, hogy a nép nagy része nem ismeri el az iskolázás fontosságát, azért-e, hogy nem elég érett felfogni, vagy azért, mert az iskola, melynek célja a helyes családi nevelés folytatása a tehetségek felébresztése, bevégzett egészét rögtönzötten nem adhat; ezt hosszasan nem célozom fejtegetni. De hogy az iskolázás iránt ellenszenv tálalható nagyon sok helyt, az tagadhatlan; de tagadhatlan az is, hogy az iskola nevelése pár nap alatt nem érezhető, ilyen nem volt s nem is lesz, és én azt hiszem, hogy a nagy többség valami ilyet vár az iskolától, s hogy ennek rövid időn megvalósulását nem látja, azért idegenkedik. Hogy ez megszűnjön, részben a tanítótól függ. Ugyanis szeretetteljes bánásmód, részrehajlatlan igazság, szívélyességgel, tapintatos eljárással szeretesse meg az iskolát a gyermekkel. Az iskola szeretete az iskolában ébresztessék fel, így lesz annak állandósága, mert ha a gyermek kedveli az iskolát, ugyanezt fogja tenni a gyermekből lett meglelt korú.

„Az iskola neveljen az élőknek.“ Tudom, hogy ez elv vezérli a tanító minden lépését; tudom, hogy ez elv megvalósítása lebeg minden iskola előtt; de, hogy az megvalósulhasson, hogy az iskola az anyagi előnyt is felmutathassa; hogy megmutathassa: mikép lehet a másképp elvesztegetett időt gyümölcsözővé tenni, azért szükséges, hogy valamint a kertészet és gazdaság, mint rendkívüli tantárgy: úgy valamely a helyi viszonyokhoz alkalmazott házi-ipar is taníttassék az iskolában. A házi-ipar tanítása mellett és ellen nagyon sok érv felhozható; sokan pártolják, sokan elítélik azért, mert „az iskola nem üzlet helyisége.“ Igazuk van! Ilyenné nem szabad tenni; kik az iskolát üzlethelyiséggé akarják tenni a házi-ipar által, azok túlmennek a határon. Csak az a szerencse, hogy ilyenek nincsenek, csak elvben vannak, ha vannak. Nem ismerek oly iskolát, mely mint iskola üzletté változott volna át.

És én azt hiszem, hogy ha az iskola valamely iparágat meghonosít, ha képessé teszi növendékeit arra, hogy ne csak a szükségeket elégítsék ki, hanem a megtanult iparág által tisztességes keresetmódot nyerjenek, melynek ezen kívül megvan a fennebbiek mellett az erkölcsi haszna is, azért az iskolát, mely ezt tette, műhelynek nézni nem lehet. Valamint senkinek sem jutott eszébe, hogy az iskolát, — mely általános ismereteket nyújt, — egyetemnek nevezze; úgy műhelynek sem nézheti senki azért, hogy egy házi-ipart meghonosít.

A nevelésügygyel foglalkozók közül sokan, talán többen nem pártolják a házi-iparnak az iskolában meghonosítását, mint a hányan vannak a pártolók, de én mégis hiszem, hogy idővel az ellenszenv meg fog szűnni; hiszem, hogy ha bár későre is, de be fog hozatni. Be fog hozatni, mert „az iskola az életnek nevel“, melyet, ha valamely iparágat meghonosít, könnyebben elér.

4. Szándékosan hallgatom el népiskolai törvényeink némely ellentmondásait, azért, mert a nevelésügy fejlesztése már a törvényhozás termében is czímszó lett; azért, mert honatyáink pártkülönbség nélkül eléggé foglalkoznak a tanügy fejlesztése kérdésével; azért, mert a visszasságokra eléggé fel van hiva figyelmök; és hiszem, hogy már a közel jövőben minden meg lesz téve arra, hogy azok megszűnjenek.

A felhozottaknak megvalósulásával hiszem elérhetőnek azt, hogy az iskola és család működése egy szerves egészet képezzen; azt, hogy az iskolával szemben fennálló idegenkedés megszűnjön; azt, hogy a rendszeres iskolába járás megtörténjék. Ezen szép feladat megvalósításának áll szolgálatában a „Család és Iskola“ ennek állunk, álljunk szolgálatában mi, tanítók. Az első mindent megtett s hisszük ezután is meg fog tenni a cél eléréséért. És mi tétlenül maradjunk-e? Ne! Azt nem tehetjük!! Tennünk kell. Mi egynek lehetetlen, többnek könnyű. Gondolkozzunk . . . és tegyünk.

Pap György.

A kisededóvás és a népiskola. *)

(Felolvastatott a gyalui tanítói körnek, Gyaluban 1885. november 28-án tartott gyűlésén.)

Annak tapasztalata, hogy a tanítók minden tanév elején az iskolába beirt 6 éves tanköteleseket majdnem feléven át még nevelnie, szoktatnia kell a beszédhez, rendhez, önkénytelenül is a kisededóvás egészséges irányú s már szép fejlődésnek indult ügyére fordítja figyelmünket, mely főleg mint tanítókat érdekel bennünket. Ritka az a hirlap, mely minden héten ne hozna egy pár, gyermekekkel megtörtént szerencsétlenségről tudósítást. A szülői gondatlanság, a nevelési ismeretek teljes hiánya, meg a szegénység is, mely gyakran megkívánja mindkét szülő távollétét gyermekeiktől, elköveteli a maga áldozatait. Statistikai adataink sajnos bizonyítják, hogy a hazánkban született kisededeknek több mint 50%-a hal el a tankötelezettség idejének betöltése előtt. E szomorú tapasztalat nemzetünk apadását is jelenti, ezt pedig megakadályozni, minden egyesnek hazafiui kötelessége. Fűrészünknek kell a módok és eszközök után, melyekkel megakadályozhatjuk, ha csak részben is, kisedeink nagymérvű halandóságát. A kisededóvás ügye hazánkban, lelkes férfiak, nők és egyesületek eredménydús fáradozásai után örvendetesen fejlődik; ez ügy felkarolását mennyivel több okunk van nekünk pártolni és előmozdítani tanítóknak, kiknek érdekökben áll helyesen nevelt és fejlesztett gyermekeket tanítani és nevelni.

A kisededóvás szükségessége és fontossága mellett szól még az is, hogy a szülők nagyobb része nem bír azon ismeretekkel, melyek gyermekeik helyes nevelésére mulhatatlanul szükségesek. Való, igaz, jó népisko-

*) Melyre nézve útbaigazítást — tudomás szerint — Dr. Jenei Viktor egyetemi tanár úr szívesen ad.

*) Használtam: P. Szathmáry K. értekezéseit s piros könyvét a kisededóvákról; Szabó Endre «Gyermekkert» cz. ismertetését. Dr. Gööz J. «A kisededóvás 50-éves története hazánkban.» S. J.

lák e bajon idővel segíteni fognak, de még ezek sera fognak annyit nyújtani, mennyivel munkás polgárt, egészséges jó hazafit lehessen alkotni. Van terünk, alkalomunk látni is, tapasztalatokat is szerezni, hogy különösen faluhelyeken, a gyermekek jó nevelése, ápolása leggyakrabban a véletlennek eredménye; de látunk is, bajlódunk is a legtöbbször, kiknek nevelése kevés, fejlődésükön meglátszik az ápolás és gondozás hiánya, egy szóval az okszerű dajkálás és nevelés.

S bár az újabb időben a nevelési szaklapok sokat foglalkoznak azzal, hogy mely nélkülözhetetlen ismeretekre van szükségünk a gyermekhalandósággal szemben, mégis tart e halandóság s mindez nagyrésztben nem származik egyébből, mint a szülők nevelési ismerethiányából. A szülők nagyrésze éppen semminemű előismerettel, készséggel sincs anyai hivatására, pedig: „nem megdöbbenő tény-e, — mondja Spencer Herbert — hogy bár a sarjadék élete, halála, erkölcsi java, vagy romlása egyenesen attól függ, milyen bánásmódban részesült a leendő szüle, mindemellett az semminemű utmutatást nem nyer a gyermek nevelésére vonatkozólag?”

Mindaddig tehát, míg minden szüle nem neveltetik előzetesen e tisztre, megdöbbenve kell tapasztalnunk kisdedeink nevelésének hiányát, elpusztulását.

S ha még: „a megölt tizezerekhez hozzá adjuk azon százezereket, kik gyenge testalkattal életben maradtak, ezekhez meg azon milliókat, a kik más bánásmód mellett sokkal erősebb testalkatuakká fejlődtek volna: s akkor lesz némi fogalmunk azon kárhozatról, melybe gyermekeiket döntik az élet törvényeiben járattal szülők.”

Segítenünk kell azért a nevelés törvényeiben járattal szülőknek kisdedeink nevelésében.

Megóvni. nevelni óhajtom gyermekeiket, mert mint előbb is említém, nagy részük erre képtelen. Ezeket pedig megtenni segítnek a játszó iskola, gyermekkert, kisdédóvoda és alapnevelde, melyek mindenike ugyanazon czélt elérni törekszik.

A kisdédnevelés ügye megérdemli, hogy vele komolyan foglalkozzunk s azt erőnkhez mérten támogassuk. Jól tudom, örömmel telik mindnyájunk keble, midőn hall a jótékonyaság szülte kisdédóvoda, gyermekkertek, menedék-, szeretetházak, bölcsődék felállításáról, melyek mindenike a hazának egészséges, értelmes és erkölcsös egyént kíván nevelni.

Örvendünk, mert ezek sok tekintetben megkönynyítik a néptanító munkáját.

Élénk, egészséges, ép testü gyermekek kerülnek onnan az iskolába, már fegyelemhez, rendhez, (korukhoz mérten) helyes kiejtéshez, beszédhez vannak szoktatva. A különböző nemzetiségűek folyékonyan beszélnek az iskola nyelvét. Már össze vannak szokva, együtt éreznek, gondolkoznak, munkálkodnak; a kik onnan kerülnek ki egymást le nem nézik, mindnyájan egyenlők, az iskolát szeretik, részére előképeztettek. De nézzük meg csak azon iskolát, hol minden nevelés nélkül, vagy legalább is rossz neveléssel jönnek a gyermekek az iskolába (tisztelőt a minden helyen található kivételeknek); egyik fejletlenebb a másiknál, rendet nem ismer, figyelme szorakozott, sokan selypitnek, mások nyögnek, az idegen nemzetiségű egy szót sem tud az iskola nyelvéből. Különböző egyének gyermekei lévén, a mint neveltetek úgy fejezik ki magukat, egyik a másatlenézi avagy csufolja, mindmegannyi gond a tanítónak őket erről leszoztatni, vagy mondjuk a helyes útra nevelni. Ter-

hes és fárasztó munka. E röviden vázoltakból láthatjuk tehát a kisdédóvás hasznát, hiányzása esetén megszese kiható kárát.

Már b. e Molnár Aladár, br. Eötvös József volt közokt. m. kir. miniszterünknek „jobb keze”, midőn az 1878. évi III. egyetemes tanitógyűlést megnyitotta, beszédében hangsúlyozta, hogy „a kisdédóvó intézetek ügye a népiskolai oktatással összefüggőleg rendezendő.” Már ő is érezte ennek szükségességét s mi hova-tovább mind jobban és jobban fogjuk érezni annak hiányát; szükséges tehát ez ügy előbbre vitelén is fáradoznunk. Jelen soraimnak czélja a kisdédóvás ismertetése. viszonya a népiskolához, szólni fogok azért kisdedeink neveléséről, az óvás hasznáról, az óvodák felállításáról, az ügy lelkes támogatóiról.

Kisdedeink nevelése, különösen faluhelyen, nem kielégítő. Hiányos, gondatlan. A családok vajmi keveset tesznek ezek érdekében. Pedig a kisdédkorban kell leginkább, a családnak gondját viselnie magzatának. Övék a munkálkodás, az élet mindennapi bajaival, ez az első, gyermekeink gondozása, második néhol utolsó, mert számos helyen még a házi állatok is több gondozásban részesülnek, mint kisdedeink. Elmennek munkára a szülők, kisdedeiket otthon hagyják bezárva, vagy egy nagyobbacska gyermek felügyelete alatt, kinek magának is játszásra, szabadságra van szüksége, vagy mi talán jobb és rosszabb is gyakran, a szomszéd figyelmébe, jóakarata gondozásába ajánlják. Nem sorolok fel egyet is azon szerencsétlenségek közül, melyek megtörténtek s folyton „megújulnak és kisértenek” még mindig, otthon hagyott kisdedekkel; nem vagyok elég bátor arra, hogy egyet is önök elébe rajzolhassak, olvashattak s olvashatnak eleget napi lapjainkban. Lelkünk megdöbben e szomorú valók felett, szívünk elszorul, mert érezzük a hiányokat, tudjuk jól, hogy ezt megakadályozandó lehet tenni, csak alkalmunk kell. *)

Reábiznak két-három kisdédet egy 8 vagy legfeljebb 10 éves gondjaira. Oh bizony, ez is szánalmas és szomorú helyzet legtöbbször a kisdedekre. Vagy talán e nagyobb gyermek kifogja-e tudni elégíteni mindenik gyermek vágyait, akaratukat? Nem, hiszen ő is unja e nem neki való foglalkozást, nem bánja, hadd sirjon el órahosszat, legtöbb esetben csak növelni tudja baját, mert tetteleg is bántalmazza. Fog-e ez nekik kellő időben enni adni? Nem, én ilyenekre nem kívánom bizni kisdedeinket. Még felnőtt egyének is gondot ad egy kisdéd felügyelése; ellesni vágyait, akaratát, teljesíteni vagy nem teljesíteni azt, óvni a rája kellemetlen, vagy veszélylyel is járó külbehatásoktól. Erre egy nagyobb gyermek nem képes.

Elviszik a szomszédba, rábizzák a koma- vagy szomszédasszonyra, elvállalja kölcsönbe. Ma egyik, holnap másik. De azok, kikre rábizattak munka nélkül nem ülnek, épugy végzik munkájukat, mint máskor, csak-hogy otthon, a szomszéd gyerekeire a felügyelés nem egyéb egy pillantásnál a sarokba az ágy tetejére, a ház vagy az udvar közepére, hova letették szülői. Ritka az a szomszéd, ki lelkiismeretesen fog felügyelni a gondjaira bízott gyermekekre. S ezekkel legalább faluhelyeken így vagyunk. Népünk nem elég fejlett arra, hogy gyermekében boldogságát, reményét, örömét lássa és nevelje, de: nem egy helyt a gyermeket, kivált míg hasznát nem veheti, inkább tehernek, mint áldásnak tartja. “

*) Kik ily eseményeket összesítve nem olvastak, legközelebb utalom P. Szathmáry Károly „Piros könyvéhez.”

Vagy mit szóljunk csak általában is a nép kisdedeinek testi és lelki miveléséről. Nekünk van alkalmunk látni és tapasztalhatni ezekben eleget. Vegyünk fel például egy oly gyermeket, mely részesült kellő és gondos nevelésben, minő más testalkattal, erővel jön az iskolába, arczain az élet viruló színe, mozgása élénk, beszédes, az iskolába bátran jön, erkölcsi érzülete helyes irányban van fejlesztve. Egy szóval az értelmes szüle gyermeke testét egészségesen fejleszti, elméjét élesíti, erkölcsi érzületének ápolására jó példával hat. Nézzünk meg egy nevelési hiányokban szenvedő gyermeket, gyenge testalkatu (értvén alatta leginkább a belépő 6 éveseket), beszédtelen, ismeretvilága nagy terjed tovább az utcánál, ott a szomszéd gyermekénél, meg a porondnál, erkölcsi érzülete mily irányban fejlődhetik s fejlődik, tudjuk, mert küzdenünk kell folyton a káromkodás, pálinkaivás, lopás, csufolódás, verekedés, lenézés stb ellen.

Ez irányban bizonynyal legtöbbet és legnagyobb sikerrel a szülek javíthatnak. Értelmes szüle, ki figyelemmel kíséri gyermeke természetének legkisebb nyilvánulását s ha megérti azokat, kitudja elégiteni „cselekvés-, oktatás- és tudásvágyát“, az jól fogja őt nevelni. Távol legyen azért a gyermekektől, minden kényeztető avagy divatos szokásokra vezető nevelés. „A családban a gyermekeknek legtermészetesebb, legjobb nevelője az anya; de csak akkor töltheti be kellőleg hivatását, ha kényeztető, elnéző szeretetét leküzdeni képes, ha a nevelés céljával és feladatával tisztában van s ha megszerzi magának azokat az ismereteket, melyek a gyermek lelki fejlődésének megértésére szükségesek.“ (Sebestyenné Stetina Ilona.)

Messez vannak falusi anyáink még attól, hogy ily értelemben fogják fel anyai hivatásukat. A mostani állapotokon, kisdedeink hiányos nevelésén segitendő s nagymérvű halálózását megakadályozandó az okszerűen vezetett kisdedóvásnak vagyok hiva.

Folyt. köv.

Sólyom János.

Egy eszköz, mellyel a többek közt az iskolát meg lehet kedveltetni a néppel.

Hogy szerény dolgozatom e kérdést képes lesz-e helyesen megoldani, vagy nem, ennek megítélésében nem tartom magam illetékesnek, már csak azért sem, mert e tárgyról kitünő tehetségek irtak már.

Azonban engem dúsan megjutalmaz az, ha tudom, hogy csekély fáradsággal használhatok bár egynek is *leendő kollégáim* közül, egyebet nem várok.

Hogy a kitett czinttől el ne térjek, én a dalárdákat és az olvasó köröket tartom azon eszközöknek, melyekkel meg lehet kedveltetni az iskolát. Magától értendő, hogy a tanító személyisége, a néppel való bánásmódja nagy befolyással van erre.

A dalárdát azonban nem külön, hanem az olvasó körrel összekötve és viszont tartalomsikeresnek. Mert a népnél olvasó körről úgy sem lehet szó, vagy ha lehet is, csak évek mulva. Hanem lehet szó oly téli estvékről, midőn a nép közül sokan valamely más ok miatt, mint pl. a dalárda, már úgy is össze vannak gyűlve; mely körümenyt a tanító felhasznál arra, hogy olvas fel nekik egyetmást, mit jónak lát.

A népet össze lehet hozni okkal-móddal s így dalárdát alakíthatni alkalmasabb tagjaiból, mert a nép az éneklést kedveli, s különös előszeretettel viseltetik az egyházi énekek iránt, és csak ez, az a kapocs mely őket némely vidékeken egy testületben össze képes tartani. Ne is kísértse meg a tanító ilyen helyeken világi dalokkal kezdeni meg a dalárdát, mert kudarcot vall. Ezzel szemben vannak vidékek, hol a világi dalok szeretettel karoltatnak fel a dalárda tagjai által s különösen ha fiatalság képezi azt, mert fiatalságot világi dalok nélkül nem is képzelhetünk. Azonban az érett férfiak keveset adnak reá. Már pedig ezek azok, kik témetség vagy istentisztelet alkalmával örömet összegyűlnek, hogy egy pár duettet, vagy quártettet elénekeljenek az egyházi énekek közül.

Ha a tanító dalárdát akar alakítani, első teendője az, hogy keresse ki a nép közül a legjobb énekes embert, kit felkér, hogy menjen el hozzá beszélgetni valamelyik estve. A beszélgetés természetesen az őt érdeklő dolgokról folyjon eleinte, s csak később terelje beszédét a dalárda ügyére, mikor is felvilágosítja őt e tárgyról egészen. Nevezetesen győzze meg arról, az énekeket minden kotta ismeret nélkül, hallás útján hegedű kísérettel könnyen meg lehet tanulni. Ha sikerült megnyerni az ügynek, mi nem nehéz, akkor csak őt kell megbizni azzal, hogy tagokat szerezzen s biztos lehet a tanító, hogy a kitűzött időre össze gyűl a falu jobb énekesse. És ha tiz tag már van, tartsa meg velök az első próbát a tanító s biztos lehet róla, hogy a következő próbán lesz elég tag.

Midőn összegyűltek kellő számmal, készítsen nekik a tanító tapintattal bizonyos alapszabályokat, melyben körvonalozva legyen a tagoknak úgy egymáshozviszonya, mint az ének próba idejének meghatározása s a dalárda kiadásainak fedezete stb. és ezen alapszabályokat tárgyalás után fogadtassa el velök.

A tagokat az ének próbára össze lehet gyűjteni oly módon is, hogy az iskola csengettyűje legyen a hirdő, de ennél sokkal alkalmasabb a következő mód: Készítsen a tanító egy kis nyeles fatáblát, melyre ragasszon tiszta papírt, és írja fel reá az ének próba idejének megtartását. Ezt küldje el a legközelebbi taghoz szóbeli izennel is az olvasni nem tudók kedvéért. Az tudomás vétel után továbbítja szomszédjának mind addig, míg a legutolsó taghoz ér, ki köteles felhozni az énekpróbára magával. E táblácskára minden próba alkalmával más papírt ragaszt a tanító, melyre a tagok számát is felírhatja, ha szükségesnek látja. Itt megjegyzem azt, hogy a népnek bár nem sok dolga van téli estvéken, de egy héten két vagy három estvénél többször még sem kell őket összehívni, sőt e néhány estvén is szükséges az, hogy a tanító beszélgessen velök, hogy az összetartást fenntarthassa közöttök.

Később olvasson fel nekik a népszerű olvasmányokból egyes részeket, a hírlapokból meg napi híreket és esetleg a hadi tudósításokat, ha vannak ilyenek, melyek iránt leginkább érdeklődnek. A történelemből az egyes királyok életrajzát inkább beszélje el, mint olvassa a tanító s tapasztalni fogja, hogy az olvasni tudók maguk fognak könyvet kérni olvasás végett.

Másik beszélgetési tárgy a babona és a pálinka ivás, mely sokkal meggyőzőbb beszélgetési modorban előadva, mint felolvasva. Ha statisztikai adatra van szükség, mint pl. a pálinka ivás veszélyességének kimutatására, őrizkedjék a helyi példáktól, sőt ha a ta-

Folytatás a mellékleten.

gok felemlítenék is, ne időzzön itt, hanem terelje vizsgálata beszédét az idegen helyről vett szomorú példákra. A pálinkaivás ellen azonban legtöbb sikerrel az iskolában tud eljárni a tanító, mert a felnőttek habár beismerik annak káros voltát, még sem tudnak élvezetéről lemondani, vagy ha tudnak is, kevés mértékben.

Több sikert mutathat fel a babonával szemben, mivel itt kézzel foghatólag be tudja bizonyítani annak alaptalanságát s nevetségessé tenni az abban való hitet. Segítségére van a tanítónak itt, az iskoláknál meglévő fizikai eszköz és a vegytani ismeret, mellyel egyes kísérleteket is tehet előttök. És ez által bebizonyítja nekik egyfelől a tudomány vivmányait, másfelől meg azt, hogy éppen a vivmányokból kifolyólag nem lehetnek természetfeletti lények. Álljon itt példaképpen két kísérlet, egyik a villany-géppel való villanyozás, másik a következő: Vegyünk egy fél liter erős szeszt, hozzá egy negyed rész kitört konyhasót és egy kevés safrányt. A safrányt megtörve-hintsük a tálba töltött szesz közé. Most oltunk el a szobában minden világosságot s gyújtjuk meg a tálban levő szeszt és hintsük belé a sót apránként oly formán, hogy a szeszt folyton keverjük, míg a sót hintjük. Ezen egyszerű vegytani kísérlet oly különös fekete-sárga képet tünteti fel a jelenlévőknek, hogy a tudatlan köznépre hatással van és gyengíti a babonába vetett hitét. A villanygéppel való villanyozás és a villany szikra pattogása ámulatba ejti a népet s megsemmisíti téves nézeteit. Az ily kísérleteknél a tanító azonban legyen mester, mert ha belesül kísérletébe, többet ártott mint használt volna.

Természetes, hogy a fentebb említett felolvasások és kísérletek a jelen voltak által többeknek elbeszélteknek és a tudás ingere mind több-több egyént fog csalogatni az iskolába a tanító zászlója alá. Most már lesznek oly tagok is, kik nem tartoznak a dalárdához de a kik örömet töltik el a téli estvéket a tanító körében, mert érzik, hogy e hely sokkal jobb gyűlhely nekik, mint a korecsma, miután az itt eltöltött idő sem testi, sem lelki fájdalmakat nem okoz nekik s anyagi veszteséggel sem jár.

És ne higgye a tanító, hogy e fáradságnak jutalma csak a hálátlanság lesz a nép részéről, nem, mert ha általában hálátlan is a köznép, nem azok az egyesek, kiknek részéről oly szolgálatokat tapasztal a tanító, melyek ha csekély értékűek is, de tiszta és jó szívre mutatnak. És most, midőn szolgálatokat tapasztal a tanító a nép részéről, most kérdem, nincs-e megnyerve a nép az iskolának és nem a „tanító az iskola?”

Vincze Ferencz,

A körlég — atmoszfära — por tartalma és ennek befolyása az egészségre.

Midőn egy órai szellőztetés után ablakunkat bezárjuk, azt hisszük, hogy már legalább egy napra teljesen kiszellőztettük szobánkat; hogy e hitünk mennyire alaptalan, meggyőződhetünk ha a nap sugarai sötétebb szobákba hatolnak; mert a tisztának vélt levegőben csak amugy hemzseg a millió meg millió apró kis test, melyek a nap sugara által jól megvilágítatva tűnnek szemünkbe. Vizsgáljuk csak ezeket az apróságokat, miként követik a nehézség törvényeit, majd csendesen leszállanak, majd a legkisebb légvonatra újból felemelkednek s úzik egymást le és fel. Milyen különböző pa-

rányi testecskek: némelyik fonal alakú, másik gömbölyű, vagy szegletes stb. A nagyító üveggel való vizsgálat minden bizonynyal megtanítja arra, hogy ezen szabad szemmel alig észrevehető apró testeken kívül még milliárd más, sokkal apróbbak is usznak a körlégben, melyeket szabad szemmel nem láthatunk.

A körlég, vizgöz tartalmán kívül, mely több vagy kevesebb mennyiségben mindig megvan benne, változó mennyiségben még igen sok szilárd anyagot hord magában. — és ez a körlég portartalma — mely elnevezés sem a mennyiséget, sem a származás módját meg nem fejt nekünk. Csak ezeltől néhány évtizeddel is ki bajlódott volna a körlég portartalmával. Sem légtüneti, sem alaki sajátosságai, vagy más befolyása a szerves világra alig érdekelt volna valakit. Ma már másképen áll a dolog; mert a leggeniálisabb vizsgálok mint Ehreberg, Preitel, Richthofen, Oitken stb. figyelemre méltatják; s eltekintve szorgalmas vizsgálataik sokoldalúságától, még ma is nagyon keveset tudunk, és nagyon távol vagyunk attól, hogy minden változataiban ösmernők a körlég porának befolyását az egészségre és a szerves világra. Ezen tárgy tanulmányozása sok nehézségbe ütközik. Az újabb vizsgálati eredmények arra vezetnek, hogy a körlég pora gondos figyelmet érdemel, nagyobb mint a milyenre eddig érdemesítették.

A körlégben, alkotó két elemén és vizgözén kívül levő, főképpen szilárd alkatrészeket úgy a laikus, mint a természetvizsgáló, pornak nevezi. Az igaz, hogy a hó és jég is finom kristályaikban a körlégnek sokszor szilárd alkatrésze, mely a levegőben lebeg; de vizgözből keletkeznek és a valódi más szilárd alkatrésztől megkülönböztetendők.

A por általános nagyságát és nehézségét tekintve, különböző. Ez a különbözőség nagyon szembeötölő, ha a porszemcsék között szemléljük a kis korom-parányokat, melyek a gyárak kéményeiből jönnek ki, összehasonlítva ezeket azon korom részecskéikkel, melyek tőzeg égetésnél származnak, vagy oly korom részecskéikkel, melyek közönséges kemenczékben elégnak, azt vesszük észre, hogy ezeknél a nagyság alig megmérhető, míg az utóbbiaknál ha nem is pontosan, de mégis megmérhető, nagyságuk néhány milliméter.

Ha nagyító üveggel vizsgáljuk az olvadó hóphely vizét, porszemnyi részecskéket veszünk észre benne a természet mindhárom országából. Flágel talált az ilyenben infusoriákat és élő algákat, bacillákat és micrococusokat, atkákat, dyatomiákat, gomba sporákat és gomba fonalakat; továbbá gyapot szálakat, egér szőrt, és pillangó szárny darabocskákat, rovarok bájának bürkdarabját, gyapot pelyhet, a fűvek felbőr darabját, virágport, burgonya és rozs lisztet, fásajtákat, továbbá kova szemcséket, finom szemcséket fedélszérpéből, átláthatlan sok alakú fekete anyagot, valószínűleg vasat, finom átláthatlan fekete port, valószínűleg szenet. Szóval a por a legkülönböfélé alaku és anyagu tömegcskékből áll. Nehézségöket illetőleg is bajos a határt megszabni, mert a megmérhetetlenek folytonosan usznak a légárammal, míg az ennél valamivel nehezebbek erősebb légáramtól hajtatra abban csak egy bizonyos ideig lebegnek, azután a talajra szállnak le. Magától értetődik, hogy erősebb léghuzamokat, nagy szeleket nem is veszünk tekintetbe, mert az utóbbiak egyik néme az úgynevezett orkán, nem csak hogy kis részeket ragad magával, hanem néha több kiló súlyu szerves és szervetlen testeket vonszol árájában.

Bármely test, melynek nagy felülete és csekély súlya van sokkal könnyebben és hosszabb ideig lebeghet a levegőben, mint egy csekélyebb felülettel bíró súlyos test. Minden test, melynek fajsúlya nagyobb mint a levegőé, habár az erős légáram által hajtatik is, mégis folytonosan arra törekszik, hogy a nehézség törvényénél fogva a földre essék. A porszemnek, hogy az a föld felületéről a levegőbe szálljon, mindig valamely erő kell hogy erre indítsa, és ez a mozgó levegő.

A mozgó körlég, mely vízszintes irányban előre halad és porral behintett felületet ér, mihelyt indító ereje nagyobb, mint az a nehézségi erő, mely a porrészecskéket a felületre tapassza, magával ragadja a részecskéket s porfelhőt képez. Ha pedig a porrészecskék nehézsége tetemesebb is, mégis a gyorsan felette elvonuló légáram azt ha nem is erősen távol, de helyéből kimozdítja s bizonyos távolsáig magával ragadja. Látjuk az ily jelenségeket olykor, ha a szél egy ferde lapot p. o. hegy oldalt horzsol, az erről lehulló porszemek meglehetősen magasra felszállnak. Még jobban látszik ez a jelenség akkor, ha ily felületet forgó szelek érnek. A légtünettanból tanuljuk, hogy oly helyeken, hol a légnyomás csekély, a légsúlymérő alacsony fokon áll, ily helyekre a környezetből lég áramlik, minden oldalról vízszintes irányban ömlik a levegő s a föld forgásának távolító erejénél fogva az északi földtekén jobbra, a délin balra elterítve közeledik azon helyre, hol csekélyebb a légnyomás és jitten rugó alakulag a magasba száll és ily módon a légáram a legmagasabb oszlopot képezve, mert felette nincs mi azt nyomja, az alsó rész lazább és így hűvösebb is lesz.

Ez okozza, hogy a benne levő vízgőz felhővé és csapadékká sűrűl s a gyors elpárolgás következtében a kötötté vált meleg újból szabaddá lesz. Ez a szabaddá vált meleg újból kiterjeszti a levegőt s az erre következő s fölfelé törekvő légáram a légtömegnek erősítő hajtó erejét.

A körlégnek felső rétegében áramlik tehát minden oldalra kifelé a felmelegült levegő, gyakran nagy messzi távolra, hogy mint majd nehezebb levegő leszálljon. A körlégnek mindazon alkotó részei, melyek elég könnyűek arra, hogy a magasba ragadtassanak és a légárammal uszsanak, magától értetődik, hogy az áramnak egész útját megteszik s csak akkor szállanak le más helyre, ha az áram gyorsasága kisebb lesz, mint a nehézségi erő gyakran még az ily leszállás alkalmával is ritkább léghez jutva újból a magasba emelkedhetnek. A könnyebb testek a körlég felsőbb rétegében ily formán nagyon messze elvitethetnek s csak ott szállhatnak le, hol a légnyomás nagyobb s a sűrű levegőnek a talajra kell szállani. Ily magasban légáramokat láthatunk oly helyeken, hol a talaj kevésbé vagy éppen más szöveggel borítva, s ennek következtében a nap melege által erősen felmelegülhet. Ezen tájak finom szemcsés és könnyen felszállható tömegekkel vannak befedve úgy, hogy földünk pusztái legfőbb forrásai lesznek a körlég porának.

Tudjuk tehát, hogy honnan ered a por a körlégbe. Az előbb mondottakból megérthető, hogy a föld bármely felületéről a másokra porszemek mi módon vándorolhatnak.

A tropicus Afrika nyugati partjai körül hajózó tengeri útasok már rég vettek észre egy fahéjbarna színű port, mely néha oly tömötten lebegett, hogy egy mértföldnyi távolságból a partokat nem lehetett kivenni. Ezen hely a passat szelek területére tartozván, pas-

sat pornak nevezték el, a partot pedig ködös partnak. A tengert homályos vagy éppen sötétség tengerének. A por, mely a hajót s annak minden hasadékját bejárta, eredetét hosszas ideig nem tudták megfejteni. Végre Ehrenberg göröcsövi vizsgálatokkal kimutatta, hogy a por fő alkotórésze finom homok szemekből áll s ezen kívül még az ennél finomabb sárgás horzsalék tömegben mintegy 320 féle szerves apróbb szervezet van. Ezen vizsgáldást Ehrenberg Amerikában folytatta, később azon hypothesis állította fel, hogy a föld a magasabb légrétegekben egy por öv által vétetik körül, mely mint nehéz felhő egész a felületig leszáll.

Hellman meggyőző módon bizonyította be, hogy nyugat Afrika a fészke a passat pornak, továbbá constatálta, hogy a por terület az északi szélesség 3-ik fokán túl délre terjed, a zöld szigetektől párhuzamosan észak felé és nyugatra 39°-nyira terjed. Ezen por terjedelem nyugatra a Capo Verde szigetektől mintegy 300 mfnyire húzódik. Az ilyen por áramlat sokszor 10 napig tart, és 100 mfnyi területen befedi a talajt. Ezen áramlat gyakran decemberben kezdődik s február márczius, gyakran áprilig tart, ritkábban juliustól novemberig. A por-áramlatok iránya megfelelőleg a passátoknak északi Ezen áramlatok sűrű tömegű port hordanak magukkal, s a tenger vizét egészen sárgára festik. Por esőkön kívül ezen vidékeken száraz ködök szokásosak, melyek ily porral telítettek, de a hol a por szemeket szabad szemmel nem lehet észrevenni.

Darwin a passat-por eredő helyéül a nyugati Szaharát jelezte, állítván, hogy minél közelebb van az afrikai part, annál durvábbak a porszemcsék. Kétségtelen, hogy a sivatag pora az északi passat szelek által távolabbi vidékekre sokszor 300 mfnyire is elhurcoltatik.

Hasonló jelenségeket lehet tapasztalni a földközi tenger parti országaiban pl. Spanyolországban, hol Calina név alatt a lakosság egy meleg ködöt ért, mely száraz homokkal van tele; Olaszországban az ily ködöt caliginének nevezik.

A föld és a tenger vize különböző módon melegül fel, és ezen mód különböző befolyással van az évszakokban a szelek irányára. Nyárban a száraz föld gyorsabban és erősebben melegszik meg, mint a tenger, és az e felett levő levegő ritkább lévén, feljebb száll, helyét azután a tengerből jövő hideg levegő pótolja.

Ily módon szél keletkezik s ezt tengeri szélnek nevezzük. Ázsia nagy continensén ily módon keletkezik a délnyugati monsum. Télben a száraz föld hamarabb hűl ki, mint a víz, nehéz hideg levegő terül el az egész felületen s eláramlik a tenger felé; ezt szárazföldi szélnek nevezik s ez okozza az észak-keleti monsumt.

Németországnak egyes vidékein az év minden szakában uralkodik az u. n. magas kigőzölgés, melyet nem kell összetéveszteni a lapos vidékeken uralgó tőzeg párolgással, melyben néha apró porszemcsék vannak, melyeket forgó szelek zavartak belé.

Sok helyen az ily porral telt párak az eső által lecsapódnak vagy úgy mint eső, hó vagy jég, és így nem ritkán a hó sárgás vagy vörösesnek látszik; az esővíz zavaros. A nép között kénvirág esőnek nevezik azon sárga esőt; mely a fenyő, magyará, eger és boroka poridiáitól sárgára van festve. A körlég por forrásul szolgálhatnak még a vulkánok által kilökött por és hamu részecskék. Ezen vulkánok tölcserjéből felmelegedett levegővel nagy mennyiségű hamu száll fel s

mivel az ily hegyek a tenger színe felett több ezer méternyire vannak, könnyen érthető, hogy az ily hamu és por, szétpattant láva és horzsalékok, mivel a magasabb szelek gyorsasága nagyobb, mint az alantiaké, gyorsan egyik helyről távolabbi vidékekre hordatnak.

1783-ban február 5-től márczius 28-ig Calabriában és Siciliában egy száraz por teli köd uralkodott, melynek valószínűleg összefüggése volt az ezen időben kitört Szaplaar Jekul vulkán kitörésével, mely egyszersmind hatalmas földrengést is okozott. Ezen kívül a Vezuv explodált; ekkor nagy tömegű hamu mint felhő szállt a körlégebe, 400 falu és sok város szétromboltatott.

Torezia Mihály körülményesen leírja ezen földrengést. Ez februárban keletkezett, a leírás azonban inkább a köd körülményeire vonatkozik, mely már júniusban annyira sűrűvé vált, hogy Nápolyból a Vezuvot nem lehetett látni, és a lakásokban nappal gyertyát kellett égetni; a nap úgy tűnt fel az égen, mint egy sötét vereses korong. Ebben az időben észak Európában is dél felé egy sárgás köd kezdett elterjedni, mely eredetét az izlandi kitörésre lehet vissza vinni. Izlandban április végével kezdődtek a füst áramlatok, melyek azután folytonosan 3 hónapig tartottak. Koppenhágában e száraz köd május 24-én jelentkezett s elterjedt egész Európában úgy; hogy július 25-én Moskau-ban vették észre s innen egész Szíriáig s az altai hegyig mindenfelé észlelhető volt. Oly nagy kiterjedésű volt, hogy 3000 m. magasságu alpesi csúcok is alig látszottak. Az ezen időben uralkodó esők csak néha tisztították ezen ködöt, mely szeptember 26-án szűnt meg, tehát 4 egész hónapot tartott. Ehhez a jelenséghez másokat is csatoltatunk, így 1857-ben a Conseguiána tört ki, hamuját 250 mftnyi távolra szórta, hasonló jelenség észleltetett 1846-ban a Tumbura vulkánnál. Ezen jelenségek kétségtelenné teszik, hogy a körleg portartalmához a működő vulkánok nagyban hozzájárulnak.

(Folyt. köv.)

Dr. Bartók István.

IRODALOM.

Magyar nyelvtan népiskolai használatra írta Záray Ödön. Tizenhatedik kiadás. Budapest, kiadta Aigner Lajos 1885. 62 l. Ára 30 kr.

Ez a kis nyelvtan két részből áll. Az első rész 5 szakaszban a következő fogalmakat tárgyalja: a hangok és betűk, a szótágok és szók, a beszéd részei, a szóalkotás, a helyes írás. A második rész a következő 6 szakaszt foglalja magában: az egyszerű mondat, a bővített mondat, a hiányos mondat, az összetett mondat, az összetett mondat, a mondatok helyes pontozása. A könyvet egy „függelék” zárja be „minta-elemzés”-sel. Szerzőnk módszere az, hogy a tananyagot kérdésekre s feleletekre osztja s úgy tanulatja meg. Nem lehet eléggé csudálni, hogy manapság ilyen módszerrel készített nyelvtan 17 kiadást tudott megérni. Hiszen ha semmi módszertant nem olvastunk volna is, tudhatnók a miniszteri tantervből, hogy az anyanyelv tanítás nem az elvont szabályok bemagoltatásából áll. A nyelvtani szabályok csak úgy érnek valamit, ha azokat a tanuló az előre bocsátott példákban maga vonja le. Szerzőnk ezzel éppen ellenkezően jár el, ennél fogva könyve már csak ezért sem ajánlható. Azonban egyéb hibák is vannak e. könyvben. Ugyanis több helyt úgy a kérdései, mint a feleletei, melyeket a gyermeknek meg kellene tanulnia, rosszak. Pl. „Mit különböztetünk meg a beszédben?” „Mi a névelő?” „Mi a melléknév?” „Miben történik a cselelés?” stb. Ezek mind tág kérdések, s ezért nem használhatók. A legelső kérdés ez: „Miből áll a beszéd?” Erre a felelet ez: „A beszéd hangokból áll. E hangok le is írhatók s ily leírt hangnak képe betűnek nevezetük.” Ez a felelet nem jó azért, mert a betű a hangnak nem képe, hanem jegye. A kép a lefestett tárgynak valami szemlélhető tulajdonságát állítja a szemlélő elé; a betűben semmi

alkatrészét nem lehet megtalálni annak, a mit hangnak nevezünk. (47. l.) „Mi a mondat?” A mondat kimondott vagy kiírt gondolat. E nem jól van mondva, mert a gondolatot kiírni meg leírni két különböző dolog. A ki a maga gondolatát teszi papírra, arról azt mondjuk, hogy leírja a mit gondol. (47. l.) „Hány fő része van a mondatnak?” A mondatnak két fő része van, u. m. alany és állítmány. Alanynak nevezetük a mondatnak azon része, melyről valamit állítunk; azon mondatrészt pedig, a melylyel valamit állítunk, az az állítmány. Minden mondat nagy kezdőbetűvel íratik, s végére pont tetetik. Ez a felelet nem jó, sem logikai, sem nyelvtani tekintetben. E meghatározás szerint ebben a mondatban: „levelet írok,” a „levelet” lenne az alany, mert a levélről állítok valamit. A nyelvtani alany, mert itt arról van szó, mindig az a tagja a mondatnak, a melyik erre a kérdésre felel: ki? mi? kik? mik?

Nagy hibát követne el az a tanító, a ki arra fordítaná a fő figyelmet, hogy a szerző meghatározásait betanítsa a gyermeknek.

Nem arra van itt szükség, hogy a gyermek megtanulja határozni, hogy mi az alany, a mit a gyermek rendesen nagyon nehezen is tanul meg. Elég, ha megismeri, hogy melyik az alany. Erre nézve jobb is, ha a tanító mindig így teszi fel a kérdést: melyik az alany? Tudom, hogy az alany meghatározására nézve jelzett hibát más nyelvtanok is elkövetik; de azok talán legalább nem magoltatták be úgy a meghatározást, a hogy a mi szerzőnk módszere kívánja.

A mondat szerkesztésében hiba az a sok szenvedő ige. Úgy látszik, hogy szerzőnk nagyon szépnek tartja a szenvedő igét, mert a legegyszerűbb gondolatot is azzal fejezi ki. Pedig ez nem természet a magyar nyelvnek s elrontja a gyermek nyelvértékét. Nem jó e mondatnak ez a része sem: „azon mondatrészt pedig, a melylyel valamit állítunk: az az állítmány.” Itt az egyik „az”-ra nincs szükség. Az utolsó mondat is nagyon esetlen, nemcsak a sok szenvedő igealak miatt, hanem azért is, mert ez a szó „mondat” előbb alany, azután pedig egyszerre egészen váratlanul birtokos jelző szerepet vésszen, a mi a mondat egységét megrontja.

Általában ki kell mondanom, hogy szerzőnk nem tudja magát szabatosan kifejezni. Állításom igazolására álljon itt a sok közül egy néhány példa: (4. l.) „Ha a tőszóban két összetett mássalhangzó fordul elő, akkor az első csonkítani szokták.” (4. l.) „Az idegen szókban s kimondatik mint sz, c mint k stb.” (50. l.) „A mondat áll két főrészből, u. m. alany és állítmányból, és három mellékrészből, u. m. jelző, kiegészítő és határozóból.” (48. l.) „A jelző oly mondatrészt, melylyel leginkább az alanyt határozzuk meg közelebről.”

Példái között ilyenek vannak: „A jó gyermek gyakran imádkozik szülei jólléte végett.” 50. l. Itt a végett helytelenül van alkalmazva. Más helyt (56. l.) ezt olvassuk: „Pontos vesszőt használunk a mondatok összetételénél, az olvasásban nagyobb szünetet tartván.”

Műszavai avultak. Pl. „félmult, kötszó, kötmód, gyűnév, határozatlan mód” stb. Nem is következetes, mert ugyanazon ige alakot egy helyt határozatlan módnak, más helyt határtalan módnak nevezi.

A számnemek előszámlálásánál s osztályozásánál e szót „két-szeres” egyszer „különböző” számnévnek, másszor „szorzó” számnévnek nevezi.

A kötőszók ismertetésénél a helyett, hogy arra figyelmeztetne, hogy a kötőszók közül némelyek mellérendelt mondatokat, mások alárendelt mondatokat kötnek egymáshoz, elszámál a kötőszóknak 17 fajtát, melyek közt ilyen elnevezésekkel is találkozunk: „különbözők, zárkötők.” Elismert dolog, hogy a gyermek ezen felosztás megtanulásával csak az emlékezetét terheli minden haszon nélkül.

Az úgynevezett „minta-elemzés”-t így vezeti be: „Elemzésnek nevezetük azon eljárás, mellynél fogva a mondatokat részekre — elemekre — felbontva a nyelvtani szabályakkal gyakorlatilag alkalmazzuk.” Tovább: „Ez tehát az iskolában a nyelvtanítás legmegbízhatóbb barometere, melyben annak gyakorlati értéke a jelző higany.” Más helyt: „Mind a mondattani, mind pedig a szótani elemzés egyidejűleg vétecsék elő s egyiknek se biztosították a másik rovására nagyobb előny, mi az írték egyenjogosulásán csak csorbát ejtne.” „Az okadatolás, mely az értékezéssel karöltve jár.” Az ilyen ezikornyás beszéd nem gyermek kezébe való, ki a tankönyvben keresi a példányképet magának.

De nem fárasztom tovább a t, bizottságot az idézetekkel, hanem utalok magára az előtűnk fekvő könyvre. Csak annyit jegyzek meg záradéku, hogy szerzőnk a «ez» helyett következetesen «c»-t használ a mi pedig nem helyes azért, mert az iskoláknak az Akadémia által megállapított helyesírást kell követniük.

A jelzett hibák miatt a Záray magyar nyelvtanát nem ajánlhatom.

Fazakas József.

V E G Y E S E K.

— **Lapunk** a jelen évfolyamban — mint eddig — havonként kétszer, még pedig 10-én és 25-én fog megjelenni.

— **A múlt évi hátralek**ok mielőbbi szives bektildését ismételtén kérjük.

— **A kolozsvári szegény tanulókat segélyző egyesület** a karácsonyi szünetét megelőzőleg 60 gyermeket ruházott fel, oly tett, mely önmagát dicséri.

— **A kolozsvári r. k. egyházközség** a nagy-utcában egy új iskolát szándékszik alapítani. E célra gyűjtést indított meg. Alkalmilag visszatérünk ez ügyre, melylyel kapcsolatban városunk iskoláigyet illetőleg egy más emondandónk lesz.

— **Az „Általános Tanügyi Közlöny”,** mely Györgyóssy Rudolf szerkesztése alatt jelent volt meg, ismét a küzdők sorába lépett. Üdvözljük életrevaló új csöloggáinkat.

— **A „Népnevelők Lapja”** szerkesztését Somlyai József, ismert nevű tanügyi író vette át. Gratulálunk a szerencsés választásnak.

— **„Népiskola”** czimvel Ebenpanger a felső-lővi tanítóképző igazgatója, magyar és német nyelven megjelenő tanügyi heti lapot indított meg.

— **Iskolás gyermekek menedékhelye.** — Üdvös intézmény van alakulóban a fővárosban. Gondoskodni kívánnak, hogy olyan iskolás gyermekek, kiknek szülei egész napon át munkában vannak, az iskolai órákon kívül se maradjanak felügyelet nélkül. E célra nappali gyermek menedékhely volna alakítandó és egy tanfélényből álló bizottság tervet dolgozott ki, melylyel a jövő év elején kísérletet fognak tenni. A gyermekek felett való felügyelettel egy tanítót bízna meg. A gyermekek a délutáni előadás után szerezni uszonát kapnak. Majd egy órai sétára viszik őket s visszatérve az időközben kellőleg szellőzött tanterembe, felügyelet mellett készülhetnek el a másnapi órákra. A szülők az est beálltával aztán maguk vihetik haza gyermekeiket abban a nyugodt tudatban, hogy a nap folyamán hivatott ember pótolta őket. Egyelőre 50–60 gyermekkel tesznek próbát s a félévi költséget mintegy harmadfélszáz forintra számítják.

— **Az iskolai takarékpénztárak** ebben az évben ünneplik annak tíz éves jubileumát, hogy a fáradhatlan *ag. Weisz B. Ferencz* nálunk meghonosította és terjeszté ezt az intézményt. Az iskolai takarékpénztárak fejlődéséről a következő táblázat nyújt áttekintést:

évben	helyben	iskolában	kezelő	tanuló	megtakarított összeg forintban
1876	13	15	32	2621	13338
1877	17	20	95	2010	18884
1878	30	36	105	3682	30416
1879	35	50	93	2865	33650
1880	96	141	222	7333	54647
1881	178	240	451	14984	71817
1882	256	365	565	16273	114733
1883	311	438	697	21992	131580
1884	317	458	758	24085	151451
1885	334	517*	775	23494	152474

— **Írón réztoll, lúdtoll.** Az írón nem is olyan régen boldogítja a rajzoló emberiséget. Még a XVI-dik században ólomból és czinkből készített rudacsákat használtak. *Geszler* svájci tudós volt az első 1665-ben, a ki grafitot használt a plajbászokhoz. Nagyobb mennyiségben akkor csak Angliában állították elő a grafit-plajbászt; mert akkor még másutt nem igen fődöztek föl grafit-bányákat. Itt tökéletesítették a plajbászt annyiban, hogy a kifűrészelt grafit-rudacsákat fenyő vagy cédrusfával vették körül. Németországban ugyanekkor egy más fajta plajbászt is találtak föl, mely széken és ólompör vegyületekből készült. Németországban találtak föl a plajbászkészítésnek azt a módját is, a mely most használatos, mint-hogy a grafit-tömegek fűrészelése nem bizonyult praktikusnak. E szerint most plajbász keskenységű csatornába öntik a megfolyósított grafit-tömeget, melyet aztán megpréselnek és kitégneik. A kiválóan rajzoló szánt plajbászoknál forró viaszt, vagy zsirt kevernek a grafithoz. A szines plajbászok anyagát fémoxidall, karminnal, indigóval festik meg. A plajbászyártás főhelye most Nürnberg, a hol 26 plajbászyár van, melyek évenként 250 millió plajbászt állítanak elő 8–9 millió márka értékben. — **A réztollak feltalálója** *Bürger* tanító volt. Találmányát 1808-ban a köingsbergi „Intelligenzblatt”-ban tette közzé és gyártmányát „Federschnabel aus Metall”-nak nevezte el. Egy *Perry* nevezetű birminghami úri egyén 1830-ban szabadalmat vett reá és fölvitte dolgát a millomosságra, míg *Bürger*, a feltaláló, a szegények házában halt meg. — **Korunkban**, midőn a réztollak tömeges gyártása az írók a többnyire kizárólag használt lúdtollaktól megszabadította, alig tudja az ember felogni, mily becses

volt hajdan a jó lud'toll, mily sokáig lehetett vele írni, minek folytán a tulajdonos formaszereleg ragaszkodott hozzá. A sokat író tudós jezsuita atyának, *Sachininak*, soha sem volt többje két lúdtollnál s nagy terjedelmű munkáit hét éven át ezen két lúdtollal írta. *Leo Allatius* pedig, mint maga beszéli, *negyven éven át egyetlenegy hattyutollal* írt, s midőn ez szerencsétlen véletlen folytán elveszett, megsíratta.

— **Az idegességről.** *Krafft-Ebing* báró orvostudós s gráci égyetemi tanár kitünő munkát írt az egészséges és beteg idegekről, melyben jellemzi a mai idegesség-nyavalyát, mely nemcsak egyeseket lepett meg, hanem egész ember-tömegeken pusztít. A baj kifejezésül jelezi a gyakori elmebetegséget, gyilkosságokat s öngyilkosságokat: egész néptömegek ideg-beteges voltát jelzik a többször fölmerülő alaptalan aggodások, a járványok, politikai válságok, pénzügyi bukás, háborúk a socializmus ellenében, valamint izgatott rettegés olyan jóslatokkal szemben, melyek közel világpusztulást helyeznek kilátásba, egyesek kóros állapotának ismertető jelei a szokatlan félelem, villámütés, zárt helyiségek, dühös ebek, tűzveszély, különösen színházegés, szélhűdés és fertőző nyavalyák ellenében. Hosszu megfigyelés után azon meggyőződésre jutott, miként a baj következő okokból keletkezik: A létért való harcz abban az alakban, a mint az ember azt lázas izgatottsággal végig küzdi. A rossz lakásviszonyok. Hiányos táplálkozás, mert a hús és zsiradék a mai idők szellemi munkásaira nézve nélkülözhetlen, minélfogva elítéli a vegetariánokat. Az alkohol, kávé és tea túlságos élvezése, mint a melyek az anyagseresét meglasztják. Az álomszükséglet elleni folytonos vétkés. Az öröklött ideggyöngöség ma már gyakori eset, de ezentúl csak növekedni fog. Idegszenves testalkotásan alapul maga a sajátserü individualitás nem egy olyan újabbkori író vagy művésznél, kinek szellemtermékei tetszést aratnak, mert élvezőiknek nagyobb tömege hasonló gyarlóan van szervezve testileg. A diapason normaleját zeneszerzőink emelik, a festők nem dolgozzák ki ma képeiken a részleteket oly pontosan, mint századok előtt tették; ezek a fül és szem idegzetének módosulása mellett szólnak és aligha előnyösen. Ugyancsak az idegbetegek soraiból lépnek elő a túleszigazott elmék, az utopista világ javítók, a legkülönbözőbb társadalmi osztályok ábrándozói és sokszor agyremekkel küzködő szellemei. A mai iskolának szintén van vétke ebben. Túlfeszíti, izgatja a gyermek elmebeteget, más oldalról pedig nem bírja megakadályozni, hogy növendékei a világ csábjával nagyon is korán meg ne ismerkedjenek. Kivált a magasabb társadalmi osztályokban kényszerítik rá a gyöngébb gyermeket is arra, hogy lépést tartson a többiekkel, minélfogva fölemésíti az magát és idegbetegé is. Hasonló a leánykák nevelése, miért nem csodálkozhatni azon, ha a statisztikusok számítása szerint azok 75%-ánál szerencsétlenül üt ki a házassági kötés.

— **Egy tanár, kit az osztálykönyvbe írnak.** Pécsent, abban a famózus kath. tanítóképezdeben történt meg a következő érdekes historia. Hogy tanuló az osztálykönyvbe kerül, az megtörténhetik; de hogy egy tanár nevét is beírják oda a tanuló közé, az már valóban feljegyzésre méltó. Történt a mult napok egyikén, hogy H. J. képző-tanár, ki reggel 1/8 órától 8-ig a tanulókkal misén van, kinek reggeli órái ezután 8–11-ig egymásután következnek, egy napon — miért, miért nem — neveléstani órájára csak 1/2 és 2 perckor érkezett meg. Az egyházmegyei főtanfelügyelő ur, *Szeifricz István* kanonok megelőzve őt, az osztályba lépett s miután a tanárt nem találta ott, gyorsan az asztalhoz ült, a tanár nevét a „későn jött” tanulók rovatába beírta, s ama függelékkel, hogy „még félkor sem volt itt” megtoldva s nevének odabiggyesztésével megerősítve — eltávozott. Mint halljuk. H. tanár csak papi állásának közzéírhatja, hogy a főtanfelügyelő ur nem záratta karcerbe. Nem is kell mondanunk, hogy a növendékek mily jól mulatnak ép a neveléstani tanárának e siralmas sorsa fölött, s képzelhető minő tapintatot sajáttnak el a leendő tanítók ott, hol maga a fej — ennyire tapintatos.

Szerkesztői üzenetek: Azon t. kartársaimmal, kik a *Bartók L.* féle ügyben leveleikkel mezkereestek, tisztelettel tudatom, hogy nevezett ellen a sajtóper megindítottam. — *P. S. Losonc.* További szives közreműködését kérem. — *K. F. Nyárszó.* Kívánságát teljesítem. — *O. E. S.-Szt.-András.* A kéziratra szükség van-e? Közleményt várok. — *B. O. Feketeerdő.* A lap megküldése tárgyában intézkedtem. — *E. S. Nagy-Várad.* Ügyünk lelkes támogatóisáért fogadd mindnyájunk hálás köszönetét. — *P. Gy. Killyén.* Jövőre is a legszívesebben. — *Sz. K. Hidalmás.* A tudósítás a jelen számra későn jött. Jövőre közlöm. — *P. A. G.-Sz. Imre.* Közreműködésére számíthatok-e? — *K. S. Kövend.* Hasonló irányu czikkeket már közöltünk; dolgozatát csak az 5. v. 6-ik számban közölhetem.

TARTALOM: Felhívás előzetésre. *A szerkesztőség.* — «Magyar» *Sándor József.* — Pár szó a nevelés akadályairól s annak elhárításáról *Pap György.* — A kisedővás és a népiskola. *Sólyom János.* — Egy eszköz, melylyel többek között, az iskolát meg lehet kedveltetni a néppel. *Vincze Ferencz.* — A körlég portar alma, és ennek befolyása az egészségre. *Dr. Bartók István.* — Irodalom: *Magyar nyelvtan írta Záray Öskó,* ism. *Fazakas József.* — Vegyesek.